

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

 Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences
Majandus- ja sotsiaalinstituut
Institute of Economics and Social Sciences
www.emu.ee

Eesti Maaelu Arengukava 2007-2013 meetme 3.1 „Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas“ rakendusanalüüs

V taotlusvoor (väikeprojektid)

Teostaja:

**Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja 4. telje
püsihindaja**

Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond

Majandus- ja sotsiaalinstituut

Eesti Maaülikool

Tartu 2012

SISUKORD

Sissejuhtus	3
1. Analüüsi mõisted ja metoodika	4
2. Väikeprojektide ülevaade	5
2.1. Toetuse taotlemine ja määramine	5
2.2. Kordustaotlused	6
3. Väikeprojektide väljamaksed ja investeeringud	8
3.1. Toetuse väljamaksmine	8
3.2. Investeeringud ja nende elluviimine	10
3.3. Investeeringute asukohajärgne analüüs	11
4. Väikeprojektide esitaja juriidiline vorm	12
5. V taotlusvoor	13
5.1. Tegevusalapõhine analüüs	13
5.1.1. Taotlejate põhitegevusalade analüüs	14
5.1.2. Kõrvaltegevusalade analüüs	15
5.1.3. Põhitegevusala ja kõrvaltegevusala seosed.....	16
5.2. Maalikus ehk klastripõhine analüüs V taotlusvooru alusel	18
6. Meetme sihttasemete täitumine	21
Kokkuvõte	24

SISSEJUAHTUS

Eesti maaelu arengukava 2007-2013 (edaspidi MAK) kolmanda telje meetme „Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas“ (edaspidi meede 3.1) eesmärgiks on maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate elujõulisuse ja jätkusuutlikkuse suurendamine läbi maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamise ning seeläbi uute ja paremate töökohtade loomisele kaasa aitamine.

Käesolev rakendusanalüüs on 2012. aasta hindamisplaani alusel teostatav meetme 3.1 uurimistöö. Vastavalt Euroopa Ühenduse Nõukogu määruse nr 1698/2005 artiklile 86 lõike 1 alusel kehtestavad liikmesriigid püsihindamise süsteemi, mida vastavalt Eesti Vabariigi Põllumajandusministeeriumi volitusele teostab MAK 2007-2013 raames Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut. Püsihindaja tegevus on määratletud põllumajandusministri 7. jaanuari 2009. a määrusega nr 3 „Eesti maaelu arengukava 2007–2013 seire ja hindamise kord“.

Meetme 3.1 taotlusvoorud on olnud avatud viis korda:

- 1) 14.04.2008 – 30.04.2008.a ;
- 2) 01.12.2008 – 18.12.2008.a;
- 3) 31.08.2009 – 21.09.2009.a;
- 4) 31.08.2010 – 13.09.2010.a;
- 5) 29.08.2011 – 12.09.2011.a.

Edaspidi nimetatakse vastavalt I, II, III, IV ja V taotlusvoor.

I, III ja V taotlusvoor olid väikeprojektide voorud, kus maksimaalne toetuse summa ühe ettevõtja kohta oli kuni 100 000 eurot programmiperioodi jooksul. II ja IV taotlusvoor olid suurprojektide voorud, kus maksimaalne toetussumma ettevõtja kohta võis olla kuni 300 000 eurot programmiperioodil kokku.

Käesolev uuring keskendub V taotlusvoorule ehk nn väikeprojektide kolmandale taotlusvoorule.

Käesoleva uuringu eesmärgiks on analüüsida järgmisi teemasid:

1. toetuse taotlemine, määramine ja väljamaksmine;
2. kordustaotluste esitamine;
3. taotlejate ja toetuse saajate paiknemine projekti elluviimise asukoha alusel;
4. taotlejate ja toetuse saajate põhi- ja kõrvaltegevusalade seosed;
5. meetme sihttasemete täitumine.

Käesoleva uuringu koostasid EMÜ majandus- ja sotsiaalinstituudi maamajanduse uuringute ja analüüsi osakonna töötajad: Sirje Simmo ja Toomas Kangur.

1. ANALÜÜSI MÕISTED JA METOODIKA

Käesolevas analüüsis kasutatakse järgmisi lühendeid:

- 1) MAK – Eesti maaelu arengukava perioodi 2007 – 2013 toetusprogramm;
- 2) PRIA – Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet;
- 3) meede 3.1 – „Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas“;
- 4) FIE – füüsilisest isikust ettevõtja;
- 5) OÜ – osühing;
- 6) AS – aktsiaselts;
- 7) TÜ – tulundusühistu;
- 8) TÄÜ – täisühing;
- 9) UÜ – usaldusühing.

Analüüsil kasutatavad spetsiifilised jaotused, sh loendamine, koondamine ja üldistamine, on täpsemalt selgitatud iga analüüsitava teema kirjelduses.

Põhiliselt kasutatakse järgmist grupeerimist:

- 1) investeeringu elluviimise asukohajärgse maakonna alusel;
- 2) põhi- ja kõrvaltegevusala järgi;
- 3) esitatud ja heakskiidetud taotlusteks;
- 4) taotlusvoorudeks.

Analüüs viidi läbi kabinetuuringuna, kuna täiendavat küsitlust ettevõtete osas ei teostatud.

Uuringu koostamisel võeti aluseks seisuga 10.04.2012.a olemasolevad andmed taotlemise, määramise ja maksmise lõikes.

2. VÄIKEPROJEKTIDE ÜLEVAADE

2.1. TOETUSE TAOTLEMINE JA MÄÄRAMINE

Esimeses taotlusvoorus oli toetuse taotlejaid 359, kelle taotlustest kiideti heaks 306. Kolmandas taotlusvoorus taotles toetust 347 ettevõtjat, kelle taotlustest 203 said positiivse otsuse. Viiendasse taotlusvooru esitati 388 taotlust, millest heakskiidu sai 140 taotlust. Heakskiidu osatähtsused olid seega 85% (I voor), 59% (III voor) ja 36% (V voor). **Konkurents toetuse taotlemisel ja saamisel on suurenenud.** Võrreldes I ja V taotlusvooru, siis on vähenenud taotlusvooru eelarve ligikaudu kaks korda (tabel 1).

Tabel 1. Väikeprojektide heakskiidetud taotluste arv ja määratud toetuse summa taotlusvoorude lõikes

Taotlusvoor	Heaks-kiidetud taotluste arv	Määratud abikõlblik maksumus, eurot	Keskmine abikõlblik maksumus, eurot	Määratud toetuse summa, eurot	Keskmine määratud toetuse summa, eurot	Keskmine toetuse määr, %
I taotlusvoor	306	37 698 544,46	123 197,86	19 735 208,10	64 494,14	52,4
III taotlusvoor	203	28 641 835,30	141 092,78	12 887 973,59	63 487,55	45,0
V taotlusvoor	140	23 394 828,42	167 105,92	10 377 575,73	74 125,54	44,4
Kokku	649	89 735 208,18	138 266,88	43 000 757,42	66 256,95	47,9

Heakskiidetud taotluste keskmise toetuse määra erinevus I ja sellele järgnevate väikeprojektide taotlusvoorude vahel oli seitse protsendipunkti. **Toetuse määra vähenemine ja samale tasemele püsima jäämine on seotud meetme 3.1 rakendusmääruses sätestatud tingimuste muutmisega pärast I taotlusvooru.** Muudeti maksimaalset toetuse määra 60 protsendilt 50-le.

Viieandaks taotlusvooruks on suurenenud heakskiidetud taotlustel keskmine abikõlblik maksumus ja keskmine määratud toetuse summa. Võimalikke seoseid määratud toetuse summa suurenemisele otsiti sekkumisvaldkondade abil (tabel 2). Sekkumisvaldkonna koodiks 311 märgitakse juhud kui põllumajandusettevõtja mitmekesistab oma tegevust mittepõllumajandusliku tegevuse suunas. Koodiga 312 tähistatakse kõik ülejäänud ettevõtluse arendamisega ja mitmekesistamisega seonduv.

Tabel 2. Keskmine abikõlblik maksumus ja määratud toetus väikeprojektides määratletud sekkumisvaldkondade (edaspidi sv) ning taotlusvoorude lõikes

Taotlusvoor	Määratud abikõlblik maksumus sv 311, eurot	Määratud abikõlblik maksumus sv 312, eurot	Määratud toetuse summa sv 311, eurot	Määratud toetuse summa sv 312, eurot	Heaks-kiidetud taotluste arv sv 311	Heaks-kiidetud taotluste arv sv 312
I taotlusvoor	111 550,16	124 234,13	60 985,71	64 806,28	25	281
III taotlusvoor	73 483,78	154 216,89	33 128,76	69 380,73	33	170
V taotlusvoor	138 502,36	192 617,20	63 656,57	83 462,73	66	74

Võrreldes I ja III taotlusvooriga on V taotlusvoorus suurenenud keskmine abikõlblik maksumus ja määratud toetuse summa nii põllumajandustootjatest mitmekesistajatel (sv 311) kui ka teistel ettevõtjatel (sv 312). Keskmine abikõlblik maksumus ja keskmine määratud toetuse summa on

kõige suurem mittepõllumajandusliku ettevõtlusega tegelevatel toetuse saajatel. Ettevõtja poolt vaadatuna tähendab hetkeolukord seda, et ollakse valmis rahaliselt suuremaid investeeringuid tegema võrreldes eelnevates taotlusvoorudes avaldunud summadega. Toetust saanud põllumajandustootjate mitmekesistajate arv on suurenenud kaks korda (sv 311).

Põllumajandustootjatest mitmekesistajad on asunud suuremas summas planeerima uusi investeeringuid, sest keskmine abikõlblik maksumus on suurenenud võrreldes III taotlusvooriga ligikaudu kaks korda. Muu ettevõtlusvaldkonnaga tegelevad ettevõtjad planeerivad siiski veelgi suuremas summas investeeringuid, sest nende poolt kavandatavate investeeringute keskmine abikõlblik maksumus on ca 55 tuhat eurot suurem kui põllumajandustootjatel.

2.2. KORDUSTAOTLUSED

Üks ettevõtja saab taotluse esitada igasse väikeprojektide taotlusvooru vaid ühe korra kuni maksimaalse määratud toetuse piirmäära täitumiseni. Kokku on toimunud kolm väikeprojektide taotlusvooru, mistõttu võib olla ühelt taotlejalt kokku kuni kolm esitatud ja/või heakskiidetud taotlust.

Tabel 3. Väikeprojektide kordustaotlused

Taotlusvoor	Kordustaotluste arv	Kordustaotluste osatähtsus taotluste arvust, %	Heakskiidetud kordustaotluste arv	Heakskiidetud kordustaotluste osakaal heakskiidetud taotluste arvust, %
III taotlusvoor	43	12,4	21	10,3
V taotlusvoor	64	16,5	12	8,6
Kokku	107	9,8	33	5,1

I taotlusvooru taotlejatest esitas 43 ettevõtjat taotluse III taotlusvooru ja 36 ettevõtjat V taotlusvooru. III taotlusvooru taotlejatest esitas V taotlusvooru taotluse 35 ettevõtjat. Seega seitse neist olid taotluse esitanud nii I, III kui ka V taotlusvoorus. Kokku oli kordustaotlusi I, III ja V taotlusvoorus 107, mis esitati 100 erineva ettevõtja poolt.

I taotlusvooru toetuse saajad esitasid III taotlusvooru 21 ja V taotlusvooru 9 taotlust, mis said heakskiidu. III taotlusvooru toetuse saajad esitasid V taotlusvooru 12 taotlust, mis said heakskiidu. Neist omakorda 9 oli I taotlusvooru toetuse saaja taotlused. Kokku kordustaotlusi heakskiidetud taotluste hulgas 33.

Toetuse saamise edukus kordustaotlustel oli III taotlusvoorus 49% ja V taotlusvoorus 19%, mis on mõlemal juhul väiksem kui taotlusvooru keskmine määramise osatähtsus.

Toetuse saamine eelnevas taotlusvoorus ei taga samale toetuse saajale edukust järgnevas taotlusvoorus.

Alljärgnevalt analüüsitakse toetuse saajatele määratud toetuse summa jagunemist suurusgruppide lõikes. Statistilist andmerühmitamist kasutades moodustatakse määratud toetuse summa suuruse alusel kümme rühma intervalliga 3,5 tuhat eurot.¹

Tabel 4. Toetuse saajate arv ja keskmine toetuse summa määratud toetuse summa suurusgruppide lõikes

Toetuse summa vahemik, eurot	Toetuse saajate arv	Keskmine toetuse summa, eurot
Kuni 8 000	61	4 493,11
8 000 kuni 16 000	26	11 379,19
16 000 kuni 24 000	21	20 139,59
24 000 kuni 32 000	25	27 906,66
32 000 kuni 40 000	27	35 939,55
40 000 kuni 48 000	15	44 468,36
48 000 kuni 56 000	23	52 264,50
56 000 kuni 64 000	28	60 517,32
64 000 kuni 72 000	20	68 129,87
72 000 kuni 80 000	29	76 094,93
80 000 kuni 88 000	32	84 118,95
88 000 kuni 96 000	55	92 995,36
96 000 kuni 99 999	120	99 029,75
100 000	134	100 000
Kokku	616	x

Suurema osa moodustavad toetuse saajad (254 toetuse saajat), kellele on toetust määratud vahemikus 96 kuni 100 tuhat eurot, moodustades 41% kogu toetuse saajate arvust. Nimetatud suurusgruppi kuuluvatest toetuse saajatest omakorda 53% toetuse saajale on toetust määratud maksimaalse piirmäära ulatuses (100 tuhat eurot).

Samas on olemas suur hulk toetuse saajaid, kellele määratud toetuse summa jääb alla 80% maksimaalsest piirmäärast ja seega on suur tõenäosus kordustaotluse esitamiseks. Kokku on alla 80 tuhande euro suuruse määratud toetuse summaga ettevõtjaid 275, mis moodustab 45% toetuse saajate arvust.

Suurele osale toetuse saajatest (41%) on määratud toetust maksimaalse piirmäära ulatuses või ligilähedane summa (96–100 tuhat eurot). Samas on suur hulk ettevõtjaid (45%), kellel võimaldab määratud toetuse summa esitada kordustaotlust.

¹ Rühmade arvu leidmiseks kasutatakse valemit $r = 1 + 3,32 * \log n$, kus r tähendas rühmade arvu ja n kogumi mahtu. Rühmade vahelise intervalli kindlaks määramisel kasutatakse valemit $(X_{max} - X_{min})/r$, kus X_{max} on kogumi suurim väärtus ja X_{min} on kogumi väikseim väärtus.

3. VÄLJAMAKSED VÄIKEPROJEKTIDELE JA INVESTEERINGUD

3.1. TOETUSE VÄLJAMAKSMINE

Seisuga 10.04.2012 on väikeprojektide raames väljamakseid osaliselt või täielikult tehtud 396 heakskiidetud taotluse alusel summas 21,5 mln eurot. Väljamakseid on tehtud I, III ja V taotlusvooru heakskiidetud taotluste osas, kusjuures V taotlusvoorus on väljamakseid saanud vaid üks toetuse saaja. Lõpetatud projekte V taotlusvoorus ei ole, mis on seotud toetuse hiljutise määramisega (jaanuar-märts 2012).

Tabel 5. Väikeprojektide arv ja toetuse summad projektide elluviimise alusel

Taotlusvoor	Lõpetatud projektide arv	Lõpetatud projektide väljamaksete summa, eurot	Katkestatud projektide arv	Katkestatud projektidele määratud toetuse summa, eurot	Väljamakseta projektide arv	Väljamakseta projektidele määratud toetuse summa, eurot
I taotlusvoor	234	14 115 129,72	40	2 499 847,22	8	496 024,76
III taotlusvoor	68	3 141 310,51	4	359 369,89	62	4 245 011,71

I taotlusvooru lõpetatud projektide osakaal heakskiidetud taotlustest on 76% ja määratud toetuse summast 72%. Vähendamine ehk väljamakstud toetuse summa ja määratud toetuse summa vahe on 468 577 eurot. Katkestatud projektide ehk loobumiste arv moodustab I taotlusvooru heakskiidetud taotluste arvust ja määratud toetuse summast 13%. Lisades katkestamisega seotud projektide summale vähendamised, siis on I taotlusvoorst vabanenud toetuse summaks 2 968 424 eurot (määratud toetuse summast 15%). Lõpetamata projektide arv I taotlusvoorus kokku on 32, millest kaheksa on ühegi väljamakseta. Samas jäävad I taotlusvooru lõpetamata projektide heakskiidu kuupäevad perioodi oktoober 2008 kuni juuli 2009. Kaheaastase elluviimise tähtajaga projektide elluviimine peab olema lõppenud. Viimasest tulenevalt võib püsihindaja eeldada, et I taotlusvooru heakskiidetud taotlustest vähemalt 32 on saanud investeeringute elluviimiseks tähtaja pikendust, mis moodustab 10% heakskiidetud taotluste arvust.

III taotlusvooru lõpetatud projektide osakaal heakskiidetud taotluste arvust on 33% ja määratud toetuse summast 24%. Enamus määramise otsuseid III taotlusvooru osas on tehtud veebruar 2010 (187 määramist 203-st), üksikud määramise otsused jäävad ka aastasse 2011 ja 2012. Seega 16 taotluse osas on taotleja vaie lahendatud taotleja kasuks. Nendele isikutele määratud toetuse summa moodustas kokku 1,1 mln eurot (8,5% taotlusvooru määratud toetuse summast).

Meetme 3.1 rakendamisel on püsihindaja hinnangul kaks suuremat probleemi:

- 1) viimases taotlusvoorus tekkivad vaided võivad seada ohtu eelarve kasutamise, kuna vaide rahuldamise hetkel võivad puududa rahastamiseks vajalikud vahendid ja**
- 2) investeeringute teostamata jätmine tähtajaks toetust saanud ettevõtjate poolt ja seejärel toetusest loobumine mõjutab negatiivselt meetme kogu eelarve ärakasutamist.**

Vaiete positiivse lahendamise üheks võimaluseks on lõpetamata projektidest vabanevad vahendid. Samas võib tekkida olukord, kus vaide lahendamise hetkeks vabu vahendeid ei ole.

Lahendusena vaietest tulenevate toetuse määramise otsuste rahastamiseks pakub püsihindaja tulevikus kasutusele võtta meetme eelarve juhtimisraamistikus selged juhised (nt programmdokumendis või käskkirjalistes otsustes). Soovituslikult peaks juhiste alusel olema PRIA õigus olenemata taotlusvoorst vaiete jaoks teatud eelarvet kasutada. Teisalt peaks olema eelarve juhtimisraamistik seotud eelarve jääkide juhtimise kavaga programmi perioodi viimaseks aastaks.

Olukorras, kus meetme I taotlusvoorst vabanes 15% määratud toetuse summast ja võib veelgi vabanemisi tulla lõpetamata projektide arvelt, vajab Põllumajandusministeerium läbimõeldud kava MAK 2007–2013 seatud eesmärkide ja maaettevõtluse lisandväärtuse kasvu tagamiseks. See võimaldaks parima eelarvevahendite kasutamise. Meetme 3.1 puhul peab kava arvestama eelpool nimetatud võimalikest vaietest tulenevat eelarve vajadust. Püsihindaja soovib kavas kasutusele võtta mõne järgmistest lahendustest: 1. viimase taotlusvooru jaoks taotlustele tingimuslike rahastamise otsuste tegemise võimalus; 2. viimases taotlusvoorus ja pingereas olevate nõuetekohaste projektide täiendav heakskiitmine; 3. eelarve teadlik ülekasutamine (*over booking*) võimalike vabanevate vahendite eeldusel;

Tingimuslike rahastamise otsuste skeemi prooviti kasutada ka eelmisel programmi perioodil (2004–2007) põllumajanduslike investeringumeetmete puhul. Tingimuslik rahastamine tagaks toetuse saajale teabe, et kui vabaneb täiendavaid vahendeid, siis on võimalik rahastada tema nõuetele vastav projekt. Eelnevale kogemusele tuginedes osutus probleemiks ja skeemi rakendamist pärssis ebapiisav ajaressurss investeringute ellu viimiseks. Samas on skeemi positiivseks rakendamiseks eeldused olemas, kui on teada, et perioodi 2008–2011 taotlusvoorstes määratud toetusest vabaneb raha, mis saab kohe 2013. aasta teisel poolel kasutusele suunata ilma täiendava taotlusvoorst. Nii jääb investeringute elluviimiseks piisavalt aega. Täiendavalt on vaja analüüsida ja kehtestada ajaraamistik, mis ajani tingimuslikud otsused kehtivad. Eelnevalt kehtestatud ja selgitatud kavaga on võimalik tagada kõigile osapooltele arusaadav lahendus, mis soodustab skeemi toimimist.

Teise lahendusena pakutud nõuetekohaste projektide täiendava heakskiitmise puhul on tegemist samuti paindliku lahendusega toetuse taotlejate jaoks, kuid vajab kindlasti mitmekülgset informatsiooni jagamist. Skeemi rakendamisel toetuse taotlejad on teatud määral infosulus vahendite laekumise kohta ja teevad teabepäringuid rakendusüksusele. Lisaks on individuaalne määramisotsuste tegemine tömahukam kui grupiviisiline. Skeemi positiivseks rakendamise mõjuks on kindlasti maksimaalne eelarve ära kasutamine. Eelnevalt kehtestatud ja selgitatud kavaga ning pideva informatsiooni jagamisega on võimalik tagada kõigile osapooltele arusaadav lahendus, mis soodustab skeemi toimimist.

Kolmandaks pakutud lahendus on kõrgema riskiga ja nõuab eelnevalt analüüsi või väga head eeltööd võimaliku vabaneva raha tuvastamiseks. Teisalt võib kogemustele tuginedes 2,5% kuni 5% eelarvest toetuse määramise hetkel üle kasutada, sest nii SAPARD kui ka RAK programmi meetmetes on sellises mahus jäetud investeeringuid tegemata. Samas rõhutame, et skeem on pigem alternatiivne, sest ei ole eelnevaga võrreldes väga paindlik. Vale planeerimise korral võetakse riigile rohkem kohustusi või jääb eelarvest osa siiski kasutamata. Rakendusliku poole pealt vajab skeemi rakendamine kõige vähem selgitustööd ja informatsiooni jagamist osapooltele.

Kindlasti mõjutab vabanevate vahendite muutust muuhulgas programmiperioodi lähenev lõpp, sest 2013. aasta toetuse saajatel (2012. aasta augustis toetust taotlenud ettevõtjatel) ei ole võimalik enam investeeringu tähtaega oluliselt pikendada.

3.2. INVESTEERINGUD JA NENDE ELLUVIIMINE

Planeeritavad investeeringud jaotatakse neljaks grupiks alljärgnevalt:

- 1) ehituslikud investeeringud, sh ehitise ehitamine (ehitise püstitamine, laiendamine, rekonstrueerimine, tehnosüsteemi või selle osa muutmine või tehnosüsteemi terviklik asendamine) ja parendamine;
- 2) masinate ja seadmete soetused, sh traktori, ja rändkaupluse ostmise;
- 3) majutuskohdade sisustamine;
- 4) muu, sh projekteerimine, litsents, turu-uuring, omaniku järelevalve, äriplaani ja taotluse koostamine, messil osalemine, veebilehe koostamine, infokandja koostamine jms.

Tabel 6. Määratud toetuse ja väljamakstud toetuse summa taotlusvoorude ja investeeringute lõikes, mln eurot

	I taotlusvoor		III taotlusvoor		V taotlusvoor	
	Määratud toetuse summa	Välja-makstud toetuse summa	Määratud toetuse summa	Välja-makstud toetuse summa	Määratud toetuse summa	Välja-makstud toetuse summa
Investeeringud						
Ehituslikud investeeringud	14,62	11,80	8,82	3,70	8,09	0,04
Masinate ja seadmete soetus	5,01	3,68	3,43	1,85	1,78	0,00
Majutuskohdade sisustamine	0,00	0,00	0,61	0,28	0,48	0,00
Muu	0,11	0,08	0,03	0,02	0,03	0,00
Kokku	19,74	15,56	12,89	5,85	10,38	0,04

Kolme väikeprojektide taotlusvooru ajal on suunatud kõige rohkem toetusvahendeid ehituslike investeeringute teostamiseks, kokku 32 mln eurot, moodustades 73% kogu määratud toetuse summast. Toetuse summalt järgmise grupi moodustavad masinate ja seadmete soetused. Kõige vähem on määratud toetust muu tegevuse elluviimiseks (sh turu-uuring, litsents, koduleht jne), kokku 0,17 mln eurot.

Ehitustegevuse puhul moodustavad väljamaksed I taotlusvooru määratud toetuse summast 81% ja III taotlusvoorus 42%. Seadmete soetajatele määratud toetuse summast on välja makstud 73% ja III taotlusvooru osas on vastav näitaja 54%. Seega I taotlusvooru alusel hinnates on aktiivsemad investeeringute elluviijad ehitustegevusse investeerijad ning III taotlusvooru alusel on aktiivsemad investeeringute elluviijad seadmete soetajad.

Samas rahaliselt vaadelduna moodustab ehitustegevuse väljamaksmata toetuse summa I taotlusvoorus 2,8 mln ja III taotlusvoorus 5,1 mln eurot. Seadmete soetajatel vastavalt 1,3 ja 1,6 mln eurot. Risk on rahaliselt suurem Euroopa Liidu toetust kaotada investeeringute elluviimata jätmisel ehitustegevuse puhul.

Juhul kui eelnevatest taotlusvoorudest vabaneb olulisel hulgal rahalisi vahendeid, mis võimaldaks taotlusvooru avada ka 2013. aastal, siis soovitab püsihindaja kaaluda ehitustegevuse välistamist toetatavate tegevuste hulgast.

3.3. INVESTEERINGUTE ASUKOHAJÄRGNE ANALÜÜS

Meetme 3.1 raames määratava toetuse kaasabil on võimalik investeerida maapiirkonda. Maapiirkonnaks loetakse küla, alevi, aleviku ja väikelinna territooriumit. Väikelinnaks loetakse omakorda kuni 4000 elanikuga linna.

Tabel 7. Toetuse taotlemine ja määramine maakondade lõikes, eurot

Maakond	Taotletava objekti maksumus	Taotletud toetuse summa	Toetuse määr taotlemisel, %	Toetava investeeringu summa	Määratud toetuse summa	Toetuse määr heakskiitmisel, %	Määratud toetus, %
Harjumaa	11,93	4,62	38,7	7,34	2,91	39,7	63,1
Hiiumaa	2,66	1,35	50,8	1,32	0,72	54,6	53,2
Ida-Virumaa	5,93	2,84	48,0	3,61	1,68	46,6	59,1
Jõgevamaa	8,70	4,15	47,7	4,43	2,10	47,5	50,6
Järvamaa	4,90	2,40	49,1	2,64	1,36	51,4	56,5
Läänemaa	7,36	3,44	46,8	4,52	2,14	47,5	62,3
Lääne-Virumaa	8,14	3,89	47,8	3,59	1,82	50,6	46,8
Põlvamaa	8,24	4,12	49,9	4,53	2,38	52,6	57,9
Pärnumaa	16,29	7,67	47,1	8,74	4,24	48,5	55,3
Raplamaa	7,00	3,38	48,2	3,05	1,46	47,9	43,2
Saaremaa	18,75	9,14	48,8	13,24	6,63	50,1	72,5
Tartumaa	21,64	9,64	44,6	13,18	6,12	46,5	63,5
Valgamaa	12,38	5,85	47,2	7,24	3,39	46,9	58,0
Viljandimaa	9,60	4,48	46,7	6,55	3,25	49,7	72,6
Võrumaa	9,81	4,74	48,3	5,76	2,78	48,2	58,7
KOKKU	153,33	71,71	46,8	89,74	43,00	47,9	60,0

Kõigis maakondades on investeeringuid, millele on määratud meetme 3.1 raames toetust. Kõige rohkem on toetust taotletud ja saadud Saare-, Tartu- ja Pärnumaal asuvatele investeeringutele. Toetuse saamise osatähtsus väikeprojektidel (I, III ja V taotlusvoor) on 60%. Toetuse saamisel on olnud aktiivsemad ettevõtjad, kelle investeeringud paiknevad Viljandimaal (73%), Saaremaal (73%) ja Tartumaal (64%).

4. VÄIKEPROJEKTIDE ESITAJA JURIIDILINE VORM

Kolme väikeprojektide taotlusvoorude raames esitati kokku 1094 taotlust, mis jagunesid taotluse esitajate juriidilise vormi alusel 168 füüsilisest isikust ettevõtja ja 926 äriühingu taotluseks (tabel 8).

Tabel 8. Toetuse taotlemine ja määramine juriidiliste vormide lõikes

	FIE	AS	OÜ	TÜ	TÄÜ	UÜ
Esitatud taotluste arv	168	17	900	5	3	1
Heakskiidetud taotluste arv	119	9	518	1	1	1
Taotletud toetuse summa, mln eurot	7,24	1,25	62,87	0,16	0,15	0,04
Keskmine taotletud toetuse summa, tuh eurot	43,11	73,34	69,85	32,11	50,17	41,03
Määratud toetuse summa, mln eurot	4,96	0,68	37,29	0,03	0,003	0,04
Keskmine määratud toetuse summa, tuh eurot	41,66	75,11	71,99	34,50	3,60	40,23

Domineerivaks juriidiliseks vormiks taotlejate osas on osaühing, sest 82% taotlustest on esitatud just osaühingute poolt. Juriidilised vormid nagu TÜ, TäÜ ja UÜ ongi üldjuhul harvem esinevad. Viimast kinnitab ka Äriregistri poolt koostatud statistika seisuga 01.03.2012, kus Eestis tegutsevate AS arv on 4393, OÜ arv 119506, TÜ arv 600, TäÜ arv 904, UÜ arv 1741 ja FIE arv 33832.

Rohkem esitavad taotlusi OÜ-d ja FIE-d, mis on ka Eestis enam esinevad ettevõtlusega tegelemise juriidilised vormid.

Keskmisest suuremat toetust taotlesid ja said osaühingud ja aktsiaseltsid (ca 70 tuhat eurot taotluse kohta), mis on FIE-de keskmisest taotletud ja määratud toetuse summast ca 30 tuhat eurot suurem. Aktiivsemad toetuse saamisel on olnud FIE-d, kellede taotlustest rahastati 71%, OÜ-del oli rahastuse osatähtsus 58%.

5. V TAOTLUSVOOR

5.1. TEGEVUSALAPÕHINE ANALÜÜS

Tegevusalade jaotamisel kasutati käesolevas uuringus Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorit (edaspidi EMTAK 2008). Vastavasse jaotusesse kuulumine tehti kindlaks esimese kahe koodinumbri põhjal.

Tabel 9. EMTAK tegevusalade jaotus

EMTAK tegevusala jaotus	Tegevusala nimetus	EMTAK kaks esimest koodinumbrit
Jagu A	põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	01 kuni 03
Jagu B	Mäetööstus	05 kuni 09
Jagu C	töötlev tööstus	10 kuni 33
Jagu D	elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	35
Jagu E	veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	36 kuni 39
Jagu F	Ehitus	41 kuni 43
Jagu G	hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	45 kuni 47
Jagu H	veondus ja laondus	49 kuni 53
Jagu I	majutus ja toitlustus	55 kuni 56
Jagu J	info ja side	58 kuni 63
Jagu K	finants- ja kindlustusalane tegevus	64 kuni 66
Jagu L	kinnisvaraalaane tegevus	68
Jagu M	kutse-, teadus- ja tehnikaalaane tegevus	69 kuni 75
Jagu N	haldus- ja abitegevused	77 kuni 82
Jagu O	avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	84
Jagu P	Haridus	85
Jagu Q	tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	86 kuni 88
Jagu R	Sport, meelelahutus ja vaba aeg	90 kuni 93
Jagu S	Muud teenindavad tegevused	94 kuni 96
Jagu T	kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus, kodumajapidamiste oma tarbeks mõeldud eristamata kaupade tootmine ja teenuste osutamine	97 kuni 98
Jagu U	eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste tegevus	99

Allikas: RIK

Meetme 3.1 tingimuste määrmise nõuetega välistati toetatavate kõrvaltegevusalade hulgast neli (jagu B, K, L ja F) tegevusala. Samas sai nimetatud tegevusaladel tegutsejate eelnev tegevus ehk põhitegevusala kuuluda nimetatud nelja jaotusesse. Ülejäänud tegevusalade jaotuse puhul oli välistatud mõni kõrvaltegevusala osaliselt. Näiteks põllumajandustootja ei saanud taotleda toetust põllumajandusliku teenuse osutamiseks.

5.1.1. Taotlejate põhitegevusalade analüüs

Põhitegevusalaks loeti ettevõtja taotluse esitamisele eelnenud majandusaasta tegevusala, mis äriregistri andmetele tuginedes oli ettevõtja põhitegevusalaks.

V taotlusvoorus oli taotlejaid kõige enam järgmistelt põhitegevusaladelt:

- 1) põllu- ja metsamajandus ning neid abistavad tegevused (jagu A) – 134 taotlust;
- 2) kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus (jagu M) – 49 taotlust;
- 3) töötlev tööstus (jagu C) – 38 taotlust.

Tabel 10. V taotlusvooru toetuse taotlemine ja määramine EMTAK tegevusalade lõikes

EMTAK-i jagu	Taotluste arv	Taotletud toetuse summa, eurot	Keskmine taotletava toetuse summa, eurot	Toetuse saajate arv	Määratud toetuse summa, eurot	Keskmine määratud toetuse summa, eurot	Toetuse saamise osatähtsus tegevusalade lõikes, %
Jagu A	134	7 771 529,62	57 996,49	70	4 601 118,81	65 730,27	52,2
Jagu B	3	216 425,81	72 141,94	1	100 000,00	100 000,00	33,3
Jagu C	38	2 303 737,93	60 624,68	6	518 541,06	86 423,51	15,8
Jagu E	1	72 519,00	72 519,00	-	-	-	0,0
Jagu F	23	1 727 154,89	75 093,69	6	518 541,06	86 423,51	26,1
Jagu G	29	2 190 523,62	75 535,30	5	494 247,78	98 849,56	17,2
Jagu H	8	376 011,67	47 001,46	-	-	-	0,0
Jagu I	33	2 399 978,02	72 726,61	7	563 532,22	80 504,60	21,2
Jagu J	3	297 144,82	99 048,27	2	197 395,07	98 697,54	66,7
Jagu K	2	22 437,23	11 218,62	1	6414,29	6414,29	50,0
Jagu L	24	1 847 017,98	76 959,08	8	714 540,70	89 317,59	33,3
Jagu M	49	3 600 792,59	73 485,56	18	1 433 820,15	79 656,68	36,7
Jagu N	18	1 289 895,15	71 660,84	9	715 448,31	79 494,26	50,0
Jagu P	2	117 537,12	58 768,56	-	-	-	0,0
Jagu Q	4	310 910,5	77 727,63	1	97 379,73	97 379,73	25,0
Jagu R	11	910 701,28	82 791,03	6	513 383,23	85 563,87	54,5
Jagu S	6	379 433,52	63 238,92	-	-	-	0,0
Kokku	388	25833750,75	66 581,83	140	10377575,73	74 125,54	36,1

Toetuse saajaid oli V taotlusvoorus kõige rohkem põhitegevuse alusel põllu- ja metsamajanduse tegevusalal (70) ja kutse-, teadus- ja tehnikaalasel tegevusalal (18).

Analüüsiti põhitegevusala alusel taotluste heakskiidu osatähtsust. Pingerea moodustamiseks võeti valimisse vaid need põhitegevusalad, kus oli V taotlusvoorus vähemalt 10 ettevõtja esitatud taotlust. Järgnevalt on toodud põhitegevusalade pingerida, milles tegutsenud ettevõtjate toetuse saamise osatähtsus oli suurem kui taotlusvooru keskmine (36%):

- 1) jagu R (sport ja vaba-aeg) – toetuse saamise osatähtsus 55%;
- 2) jagu A (põllu- ja metsamajandus ning abitegevused) – toetuse saamise osatähtsus 52%;
- 3) jagu N (haldus- ja abitegevused) – toetuse saamise osatähtsus 50%;
- 4) jagu M (kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus) – toetuse saamise osatähtsus 37%.

Suur taotluste arv põhitegevusalal tagab ka suure toetuse saajate arvu samal põhitegevusalal, kuid toetuse saamise kõrgem osatähtsus ei ole seotud taotluste rohkusega.

5.1.2. Kõrvaltegevusalade analüüs

Kõrvaltegevusala andmed ehk toetusega seotud uue tegevusala andmed koguti taotlejate poolt taotlustele märgitud EMTAK koodidest.

V taotlusvoorus oli kõige enam ettevõtjaid, kes planeerisid uueks tegevusalaks ehk kõrvaltegevusalaks majutuse ja toitlustuse – 158 taotlust. Majutuse ja toitlustuse (jagu I) ning vabaaja tegevused (jagu R) moodustasid kokku 179 taotlusega grupi, mis oli 46% kogu taotluste arvust. Nimetatud tegevusalade summeerimise eesmärk oli näidata turismi ja sellega täiendavalt seotud tegevusalade osakaalu kogu taotluste mahust.

Tabel 11. V taotlusvooru toetuse taotlemine ja määramine EMTAK tegevusalade lõikes

EMTAK-i jagu	Taotluste arv	Taotletud toetuse summa, eurot	Keskmine taotletud toetuse summa, eurot	Toetuse saajate arv	Määratud toetuse summa, eurot	Keskmine määratud toetuse summa, eurot	Toetuse saamise osa-tähtsus tegevusalade lõikes, %
Jagu A	59	2 602 184,32	44 104,82	14	345 095,16	24 649,65	23,7
Jagu C	76	5 445 336,96	71 649,17	28	2 140 584,97	76 449,46	36,8
Jagu D	3	300 000,00	100 000,00	3	300 000,00	100 000,00	100,0
Jagu F	-	-	-	-	-	-	-
Jagu G	31	1 686 958,57	54 418,02	9	583 209,23	64 801,03	29,0
Jagu I	158	12636691,10	79 979,06	71	6 156 527,48	86 711,65	44,9
Jagu N	20	656 603,49	32 830,17	4	93 084,90	23 271,23	20,0
Jagu L	2	62 031,01	31 015,51	-	-	-	0,0
Jagu M	4	110 814,25	27 703,56	-	-	-	0,0
Jagu P	1	96 770,22	96 770,22	-	-	-	0,0
Jagu Q	3	170 454,92	56 818,31	-	-	-	0,0
Jagu R	21	1 309 749,15	62 369,01	8	459 073,99	57 384,25	38,1
Jagu S	10	756 156,77	75 615,68	3	300 000,00	100 000,00	30,0
Kokku	388	25833750,80	66581,83	140	10377575,73	74125,54	36,1

Majutus ja toitlustus ning seda toetav vabaaja veetmise kõrvaltegevusalad moodustasid kokku 46% kogu taotluste mahust.

Analüüsides kõrvaltegevusala gruppe, mille suurus oli üle kümne taotlusühiku, sai püsihindaja välja tuua alljärgneva:

- 1) keskmiselt suuremat toetust taotlesid ettevõtjad, kelle kõrvaltegevusalaks oli majutuse ja toitlustuse tegevusala (jagu I), millele järgnes töötleva tööstuse tegevusala (jagu C);

- 2) taotluste arvult järgnes majutusele ja toitlustusele (jagu I) töötlev tööstus (jagu C), mille osakaal oli 20% taotluste arvust. Võrreldes IV taotlusvooriga (suurprojektid) on töötleva tööstuse osakaal vähenenud seitse protsendipunkti;
- 3) kõige rohkem taotlusi on rahastatud turismi (jagu I) ja töötleva tööstuse (jagu C) kõrvaltegevusaladel, mis on otseselt seotud taotluste suure arvuga nimetatud tegevusaladel;
- 4) keskmisest suurem oli toetuse saamise osatähtsus majutuse ja toitlustuse kõrvaltegevusalal (45%) ja spordi, vaba-aja kõrvaltegevusalal (38%) ning töötleva tööstuse kõrvaltegevusalal (37%).

Toetuse taotlemisel ilmneb tegevusalade ühekülgsus, sest jagu I koos jagu R ja jagu C-ga moodustavad suure osa (üle 66%) taotlejate planeeritud kõrvaltegevusaladest. Toetuse saajatel on vastavaks näitajaks 76%.

5.1.3. Põhitegevusala ja kõrvaltegevusala seosed

Järgnevalt vaadeldakse põhitegevusala ja kõrvaltegevusala omavahelisi seoseid.

Tabelis 12 ja 13 jagati taotlused järgmistesse gruppidesse:

- 1) põhi- ja kõrvaltegevusalad kattusid ehk tegemist oli jätkajatega;
- 2) põhi- ja kõrvaltegevusalad ei kattunud ehk tegemist oli uuendajatega;
- 3) majutuse ja toitlustuse tegevusalade uuendajad ehk jagu I uuendajad;
- 4) töötleva tööstuse tegevusalade uuendajad ehk jagu C uuendajad.

Eraldi toodi välja kõrvaltegevusalade jagu I ja jagu C uuendajad põhjusel, et nende tegevusalade puhul oli tegemist populaarseimate kõrvaltegevusaladega.

Kõige rohkem oli taotlejate hulgas samal tegevusalal jätkajaid põllumajanduse-, metsanduse ja neid abistavatel tegevusaladel (jagu A – 44 taotlusega), majutuse ja toitlustuse tegevusalal (jagu I – 30 taotlusega) ning töötleva tööstuse tegevusalal (jagu C – 30 taotlusega). Kokku moodustasid nimetatud tegevusaladel jätkajad 104 taotlusega 81% kõigist põhitegevusosalal jätkajatest. Enamus taotlustest jäid uuendajate gruppi. (tabel 12)

Põllumajandustootjatel on võimalik olla põllumajanduse-, metsanduse ja neid abistavatel tegevusaladel jätkaja, sest antud tegevusalagrupp (jagu A) sisaldab metsamajanduslikku tegevust, mis ei ole põllumajandusettevõtjatele välistatud.

Taotlejatest uuendajad moodustasid taotluste arvust 67%. Kõige arvukamalt oli uuendajaid põhitegevusala alusel põllu- ja metsanduse (jagu A – 90), ning kutse- ja teadusalal (jagu M – 45). Arvult suurimad majutuse ja toitlustuse suunal oma tegevuse uuendajad olid põllu- ja metsamajanduse tegevusalal (jagu A) ning kutse- ja teadusalal (jagu M) tegelevad ettevõtjad.

Suurimad töötleva tööstuse (jagu C) suunal uuendajad oli põhitegevusalalt põllu- ja metsamajandusega (jagu A) tegelevad ettevõtjad. (tabel 12)

Tabel 12. Põhitegevusala ja kõrvaltegevusala seosed V taotlusvooru taotlejate hulgas

Põhitegevus- ala EMTAK	Taotluste arv põhitegevus- ala alusel	Jätkajate taotluste arv	Uuendaja- te taotluste arv	Jagu I uuendajate taotluste arv	Jagu I osatähtsus uuendaja- test, %	Jagu C uuendajate taotluste arv	Jagu C osatähtsus uuendaja- test, %
Jagu A	134	44	90	42	46,7	19	21,1
Jagu B	3	0	3	0	0,0	1	33,3
Jagu C	38	30	8	4	50,0	0	0,0
Jagu E	1	0	1	0	0,0	0	0,0
Jagu F	23	0	23	11	47,8	5	21,7
Jagu G	29	9	20	11	55,0	7	35,0
Jagu H	8	0	8	1	12,5	0	0,0
Jagu I	33	30	3	0	0,0	0	0,0
Jagu J	3	0	3	3	100,0	0	0,0
Jagu K	2	0	2	2	100,0	0	0,0
Jagu L	24	1	23	18	78,3	1	4,3
Jagu M	49	4	45	23	51,1	7	15,6
Jagu N	18	4	14	3	21,4	3	21,4
Jagu P	2	0	2	0	0,0	1	50,0
Jagu Q	4	2	2	2	100,0	0	0,0
Jagu R	11	4	7	6	85,7	0	0,0
Jagu S	6	1	5	2	40,0	2	40,0
KOKKU	388	129	259	128	49,4	46	17,8

Majutuse ja toitlustuse suunas uuendajatest, kelle põhitegevusala järgne taotluste arv oli vähemalt 10, olid osatähtsusest suurimad spordi- ja vaba-ajategevustega tegelejad (jagu R – 86%, uuendajate arvust) ning kinnisvara arendajad (jagu L – 78% uuendajate arvust). Töötleva tööstuse (jagu C) suunal uuendajatest olid osakaalult suurimad hulgi- ja jaekaubanduse ning mootorsõidukite remondiga tegelejad (jagu G – 35%). (tabel 12)

Tabel 13. Põhi- ja kõrvaltegevusala seosed V taotlusvooru toetuse saajate hulgas

Põhitegevus- ala EMTAK	Taotluste arv põhitegevus- ala alusel	Jätkajate taotluste arv	Uuendaja- te taotluste arv	Jagu I uuendajate arv	Jagu I osatähtsus uuendaja- test, %	Jagu C uuendajate arv	Jagu C osatähtsus uuendaja- test, %
Jagu A	70	12	58	29	50,0	17	29,3
Jagu B	1	0	1	0	0,0	0	0,0
Jagu C	6	5	1	1	100,0	0	0,0
Jagu F	6	0	6	4	66,7	0	0,0
Jagu G	5	0	5	4	80,0	1	20,0
Jagu I	7	6	1	0	0,0	0	0,0
Jagu J	2	0	2	2	100,0	0	0,0
Jagu K	1	0	1	1	100,0	0	0,0
Jagu L	8	0	8	8	100,0	0	0,0
Jagu M	18	0	18	9	50,0	3	16,7
Jagu N	9	2	7	2	28,6	2	28,6
Jagu Q	1	0	1	1	100,0	0	0,0
Jagu R	6	2	4	4	100,0	0	0,0
Kokku	140	27	113	65	57,5	23	20,4

Toetuse saajatest oli jätkajaid kõige rohkem põllu- ja metsamajanduse ning neid abistaval tegevusalal (jagu A – 12 toetuse saajat), moodustades kõigist jätkajatest 44%. Kolmeteistkümnest põhitegevusalast oli jätkajatest toetuse saajaid viiel tegevusalal – töötlev tööstus (jagu C); põllu- ja metsamajandus (jagu A), majutus ja toitlustus (jagu I), vabaajategevus (jagu R) ja haldus (jagu N). (tabel 13)

Põllumajandustootjatel on võimalik olla põllumajanduse-, metsanduse ja neid abistavatel tegevusaladel jätkaja, sest antud tegevusalagrupp (jagu A) sisaldab metsamajanduslikku tegevust, mis ei ole põllumajandusettevõtjatele välistatud.

Uuendajaid oli toetuse saajate hulgas enim põhitegevusalade järgi vaadelduna põllu- ja metsamajanduses (jagu A – 58) ning kutse- ja teadustegevuses (jagu M – 18). (tabel 13)

VI taotlusvooru (nn suurprojektide) rakendusanalüüsis toodi välja, et uuendajatest toetuse saajate hulgas oli töötleva tööstuse (jagu C) tegevusalale planeerijate osakaal suurem majutuse ja toitlustuse (jagu I) tegevusalale investeringuid planeerinutest, kuigi taotlemisel oli olukord vastupidine. V taotlusvoorus oli uuendajate hulgas nii taotlemisel (49%) kui toetuse saamisel (58%) suurim osakaal majutuse ja toitlustuse tegevusalale oma investeringuid planeerinud ettevõtjatel. Kusjuures toetuse saamisel on majutuse ja toitlustuse tegevusalal osakaal uuendajate arvust suurenenud 9 protsendipunkti, kuid töötleva tööstuse uuendajate osakaal vaid kaks protsendipunkti. Erinevus IV ja V taotlusvooru vahel seisneb hindamissüsteemi erinevuses. Väikeprojektide hindamissüsteem koosneb eeldefineeritud kriteeriumitest, mille alusel saab koheselt arvutada hindepunktide summa. Suurprojektide hindamissüsteem seevastu aga kriteeriumitest, mille kohta annavad omapoolse hinnangu erialaekspertid.

Suurprojektide puhul kasutatav hindamissüsteem, mida aitab ellu viia komisjon, võimaldab oluliselt muuta kõrvaltegevusalade proportsioone toetuse saamisel võrrelduna taotlemisega.

5.2. MAALISUS EHK KLASTRIPÕHINE ANALÜÜS V TAOTLUSVOORU ALUSEL

Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi poolt koostati 2011. aastal „Maaelu arengu aruanne“ (edaspidi Aruanne). Aruandes käsitletakse muuhulgas valdade jaotumist kuueks erinevaks klasteriks. Kaks neist on linnalised ja neli maalised. Linnalisteks kujunesid teise ja kolmandasse klasterisse kuuluvad vallad.

Klaster 1 – maalised tugevad vallad, kus on suur nii seotus linnalise keskusega kui ka põllumaa osatähtsus. Esimesse klasterisse kuulub 34 valda, sh Ambla, Aseri, Haaslava, Haljala, Juuru, Jõgeva, Järva-Jaani, Kadrina, Kareda, Koeru, Kohtla, Lihula, Luunja, Lüganuse, Mäksa, Nõo, Palamuse, Puhja, Põltsamaa, Põlva, Pärsti, Rakvere, Rannu, Roosna-Alliku, Rõngu, Sõmeru, Taebla, Tahkuranna, Tamsalu, Tartu, Tähtvere, Viiratsi, Vinni ja Väike-Maarja.

Klaster 2 – linnalised vallad, kus oluline linnalise keskuse mõju ning väike põllumajanduse osatähtsus. Teise klasterisse kuulub üheksa valda, sh Harku, Jõhvi, Järvakandi, Rae, Saku, Saue, Tootsi, Viimsi ja Vändra alevik. **Siia loetakse püsihindaja poolt ka väikelinnad.**

Klaster 3 – pigem linnalised vallad, kus asustuspildi linnalisust mõjutab enamasti suure keskuse olemasolu ning põllumajanduse suhteliselt väike osatähtsus. Kolmandasse klasterisse kuulub 29 valda, sh Aegviidu, Anija, Audru, Jõelähtme, Kehtna, Keila, Kernu, Kiili, Kohila, Kohtla-Nõmme, Kose, Kuusalu, Lavassaare, Märjamaa, Nissi, Otepää, Padise, Paikuse, Raasiku, Rapla, Ridala, Sauga, Tapa, Toila, Türi, Vaivara, Vasalemma, Võru, Ülenurme.

Klaster 4 – maalised vallad, kus väikese asustustihedusega kaasneb põllumajanduse suur osatähtsus ning suhteliselt madalad sissetulekud. Neljandasse klasterisse kuulub 80 valda, sh Abja, Ahja, Alatskivi, Albu, Antsla, Are, Avinurme, Halinga, Halliste, Hanila, Helme, Hummuli, Häädemeeste, Iisaku, Illuka, Imavere, Kaiu, Kambja, Kanepi, Karksi, Karula, Koigi, Kolga-Jaani, Konguta, Koonga, Kullamaa, Kõlleste, Kõo, Kõpu, Kõue, Käru, Laekvere, Laeva, Laheda, Lasva, Maidla, Martna, Mooste, Mäetaguse, Noarootsi, Nõva, Oru, Paide, Paistu, Pajusi, Pala, Palupera, Puka, Puurmani, Raikküla, Rakke, Risti, Rägavere, Räpina, Saarde, Saare, Saarepeedi, Sangaste, Sonda, Surju, Suure-Jaani, Sõmerpalu, Tabivere, Tarvastu, Tori, Torma, Tudulinna, Tõlliste, Tõstamaa, Valgjärve, Vara, Varbla, Vastse-Kuuste, Vigala, Vihula, Viru-Nigula, Võnnu, Vändra, Väätsa ja Öru.

Klaster 5 – maalised vallad, mis on surve all, sest põllumajanduse suure osatähtsusega kaasneb madal asukohaindeks ja suhteliselt madalam sissetulekute tase. Viiendasse klasterisse kuulub 33 valda, sh Emmaste, Haanja, Kaarma, Kihelkonna, Kõrgessaare, Käina, Kärla, Laimjala, Leisi, Lümanda, Meremäe, Mikitamäe, Misso, Muhu, Mustjala, Mõniste, Orava, Orissaare, Pihla, Põdrala, Põide, Pühalepa, Ruhnu, Rõuge, Salme, Taheva, Urvaste, Valjala, Varstu, Vastseliina, Veriora, Vormsi ja Värskä.

Klaster 6 – maalised vallad, kus maaline eluviis on surve all, sest põllumajanduse suure osatähtsusega kaasneb suhteliselt madal sissetulekute tase. Kuuendasse klasterisse kuulub kaheksa valda, sh Alajõe, Kasepää, Kihnu, Lohusuu, Meeksi, Peipsiääre, Piirissaare ja Torgu.

Alljärgnevalt analüüsib püsihindaja V taotlusvooru alusel klasteripõhiselt taotlemise aktiivsust ja toetuse saamise osakaalu.

Tabel 14. Taotlemine ja määramine V taotlusvoorus klasterite lõikes

	Taotluste arv	Taotletud toetuse summa, mln eurot	Heakskiidetud taotluste arv	Määratud toetuse summa, mln eurot
Klaster 1	66	4,27	23	1,61
Klaster 2	8	0,57	3	0,22
Klaster 3	66	4,87	17	1,53
Klaster 4	155	9,23	51	3,16
Klaster 5	88	6,41	42	3,46
Klaster 6	5	0,48	4	0,40

Klastrite järjekord klastrisse kuuluvate kohalike omavalitsuste arvust tulenevalt on järgmine:

- 1) klaster 4;
- 2) klaster 1;
- 3) klaster 5;
- 4) klaster 3;
- 5) klaster 6;
- 6) klaster 2.

Analüüsi teeb mõneti problemaatiliseks asjaolu, et taotluste arv on otseselt seotud klastrisse kuuluvate kohalike omavalitsuse arvuga. Mida suurem on klastrisse kuuluv kohalike omavalitsuste arv, seda rohkem on sellesse klastrisse kuuluvaid taotlusi. Seetõttu vaadeldakse toetuse saamise tõenäosust heakskiidu osatähtsuse alusel. Heakskiidu osatähtsused on alates esimesest klastrist järgmised: 35%, 38%, 26%, 33%, 48% ja 80%. Kõige suurem oli toetuse saamise osatähtsus kuuendas klastris, kuhu kuuluvad oma iseloomult maalised vallad ning kus maaline eluviis on surve all suure põllumajandustootmise osakaalu tõttu. Toetuse saamise osatähtsusega oli järgmiseks klastriks 5, kuhu kuulusid samuti maalised surve all olevad vallad. Klastrisse 3 kuuluvate valdade territooriumile toetuse saamine oli kõige väiksema osatähtsusega (26%). Samas linnalisse klastrisse 2 kuuluvad ettevõtjad olid toetuse saamisel veidi edukamad kui maalisesse klastrisse 4 kuuluvad ettevõtjad.

Püsihindaja leiab, et olemasolev hindamissüsteem on V taotlusvoorus taganud mõningal määral maalistesse valdadesse investeringuid planeerivate ettevõtjate taotluste edu, sest klaster 2 (linnalised) kuuluvad ettevõtjad on mõnevõrra edukamad olnud kui näiteks klaster 4. Samas soovib püsihindaja kaaluda klastrisüsteemi või sellele sarnaneva süsteemi rakendamist hindamissüsteemis, et tagada maaliste valdade suurem eelistamine ja majanduslik-sotsioloogiliste kriteeriumite hindamine. Seega piirkondlikud lisapunktid peaks saama klaster 1, 4, 5 ja 6.

6. MEETME SIHTTASEMETE TÄITUMINE

Meetme eesmärgipärase rakendumise hindamise üheks meetodiks on meetme sihttasemete eeldatava täitumise prognoosimine. Meetme sihttasemed jagunevad kolmeks indikaatori tüübiks. Indikaatorid ja seatud eesmärgid on toodud tabelites 15 ja 16.

Tabel 15. Alameetme 3.1.1 sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Kasusaajate arv	100
	Tehtavate investeeringute maht	19 173 495 eurot
	Toetatavate maaturismitegevuste arv	20
Tulemusnäitaja	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse lisandväärtuse kasv	800 000 eurot
	Täiendav turistide arv	1624 ööbimisega külastust 2984 päevakülastust
	Loodavad töökohad	50
Mõjunäitaja	Ettevõtetes loodud lisandväärtus töötaja kohta	23 008 eurot (sh 1–9 töötajaga ettevõtetes 20 771 eurot)

Tabel 16. Alameetme 3.1.2 sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Kasusaajate arv	500
	Tehtavate investeeringute maht	95 867 473 eurot
	Toetatavate maaturismitegevuste arv	250
Tulemusnäitaja	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse lisandväärtuse kasv	4 250 000 eurot
	Täiendav turistide arv	20 298 ööbimisega külastust 37 303 päevakülastust
	Loodavad töökohad	250
Mõjunäitaja	Ettevõtetes loodud lisandväärtus töötaja kohta	23 008 eurot (sh 1–9 töötajaga ettevõtetes 20 771 eurot)

Sihttasemete analüüsi teostamisse on kaasatud kõik meetme 3.1 heakskiidetud taotlused. Välistati vaid need heakskiidetud taotlused, mille osas on toetuse saaja loobunud tegevuse elluviimisest. **Rakendusanalüüs sisaldab vaid väljundnäitajate analüüsi. Tulemus- ja mõjunäitajate analüüsi ei teostatud.** Tulemust ja mõju on võimalik objektiivselt hinnata kõige varem investeeringu teostamisele järgnevast aastast. Kui investeeringu osas tehti väljamakse 2009 aastal, siis hinnata saab 2010 aasta majandusnäitajate põhjal. Hilisemate projekti lõpetavate väljamaksete puhul ei ole tulemust ja mõju võimalik hinnata, sest 2011 aasta majandusaastaruanded veel suurel osal toetust saanud ettevõtjatel puuduvad. I taotlusvooru projekti lõpetanud ettevõtjate määratud toetuse summa moodustas küll 72% I taotlusvooru kogu

määratud toetuse summast, kuid viimase väljamakse kuupäev jäi 2009 aastasse vaid 95 ettevõtjal määratud toetuse summaga 4,9 mln eurot. Viimane moodustab vaid 25% määratud toetuse summast.

Alameetme 3.1.1 väljundnäitajate eeldatav täituvus.

Kasusaajate arv – 100 ettevõtjat.

Kokku on viies taotlusvoorus määratud toetust 115 erinevale ettevõtjale, seega on sihttase täidetud üle 100%. Väike- ja suurprojektide toetuse saajaid eraldi vaadelduna on väikeprojektide toetuse saajaid 108 ja suurprojektide toetuse saajaid 10. Seega kolmele ettevõtjale on määratud toetus nii väikeprojektide kui ka suurprojektide raames. **Kõige suurem mõju kasusaajate sihttasemele on väikeprojektide programmil.**

Tehtavate investeeringute suurus – 19,2 mln eurot.

Viie taotlusvooru heakskiidetud taotlustega planeeritakse ellu viia 17,2 mln euro väärtuses investeeringuid. **Sihttasemest täidetakse sel juhul 90%.** Väikeprojektide kolme taotlusvooru tulemusena investeeritakse 13,1 mln eurot ja suurprojektide kahe taotlusvooru tulemusena 4,1 mln eurot. Keskmiselt investeerib toetuse saaja väikeprojektide puhul 115 tuhat eurot ja suurprojektide puhul 416 tuhat eurot ühe heakskiidetud taotluse raames. Tehtavate investeeringute sihttaseme suuruse täitmiseks on vaja investeerida vähemalt 2 mln eurot. VI taotlusvooru tulemusel on sihttase täidetav kui toetust saavaid põllumajandustootjatest mitmekesistajaid on vähemalt 20 keskmist toetuse saajat. Põllumajandustootjatest mitmekesistajate arv on pidevalt kasvanud, olles V taotlusvoorus 66. **Tehtavate investeeringute sihttase on VI taotlusvooru tulemusena tõenäoliselt täidetav.**

Toetatavate maaturismitegevuse arv – 20.

Maaturismi plaanib investeerida 50 ettevõtjat, seega **sihttase täidetud üle 100%.**

Alameetme 3.1.2 väljundnäitajate eeldatav täituvus.

Kasusaajate arv – 500 ettevõtjat.

Kokku on viies taotlusvoorus määratud toetust 533 erinevale ettevõtjale, seega on sihttase täidetud üle 100%. Väike- ja suurprojektide toetuse saajaid eraldi vaadelduna on väikeprojektide toetuse saajaid 471 ja suurprojektide toetuse saajaid 85. Seega 23 ettevõtjale on määratud toetus nii väikeprojektide kui ka suurprojektide raames. **Kõige suurem mõju kasusaajate sihttasemele on väikeprojektide programmil.**

Tehtavate investeeringute suurus – 95,9 mln eurot.

Viie taotlusvooru heakskiidetud taotlustega planeeritakse ellu viia 111,2 mln euro väärtuses investeeringuid. **Sihttasemest täidetakse sel juhul üle 100%.** Väikeprojektide kolme taotlusvooru tulemusena investeeritakse 70,7 mln eurot ja suurprojektide kahe taotlusvooru tulemusena 40,5 mln eurot. Keskmiselt investeerib toetuse saaja väikeprojektide puhul 144 tuhat eurot ja suurprojektide puhul 476 tuhat eurot ühe heakskiidetud taotluse raames.

Toetatavate maaturismitegevuse arv – 250.

Maaturismi plaanib investeerida 213 toetuse saajat. **Sihttase täidetud 85% ulatuses.** VI taotlusvoor, mis avaneb 2012 augustis, on väikeprojektide voor, mille eeldatav eelarve on sama suur kui V taotlusvoorus. V taotlusvooru toetuse saajatest 43 investeeris maaturismi arendusse. Maaturismi investeerijatest toetuse saajate arvu samale tasemel jäämisel on sihttase täidetav 100% ulatuses.

Olulisi probleeme väljundnäitajate osas sihttasemete täitmisel ei teki kui investeeringute elluviimisest loobujaid oluliselt ei lisandu.

KOKKUVÕTE

Meetme 3.1 osas oli toimunud analüüsi koostamise hetkeks viis taotlusvoor. I, III ja V taotlusvoor olid nn väikeprojektide voorud, mille raames kiideti heaks 649 taotlust. Toetuse määramise osatähtsused olid vastavalt I taotlusvoorus 85% (306 taotlusega), III taotlusvoorus 59% (203 taotlusega) ja V taotlusvoorus 35% (140 taotlusega). Toetuse määr sõltuvalt piirkonnast ja taotlusvoorst võis olla kuni 60%. Nimetatud maksimaalne toetuse määr vähendati peale I taotlusvooru 50%-le. Sellest tulenevalt vähenes heakskiidetud taotlustel keskmine toetuse määr seitse protsendipunkti.

Kordustaotluste analüüsis selgus, et kordustaotlused on madalama konkurentsivõimega. Taotlusvooru keskmine heakskiidu osatähtsus oli III taotlusvoorus 10 protsendipunkti ja V taotlusvoorus 16 protsendipunkti suurem kordustaotluste heakskiidu osatähtsusest. Samas on suur hulk potentsiaalseid kordustaotlejaid (275 ettevõtjat, 45% toetuse saajatest), kellele määratud toetuse summa jääb alla 80% maksimaalsest võimalikust piirmäärast.

Väljamakseid osaliselt või täielikult on tehtud väikeprojektide raames 396 heakskiidetud taotluse alusel summas 21,5 mln eurot. Väljamaksete analüüsis selgus kaks suuremat probleemikohta – vaiete lahendamiseks vajalike vahendite leidmine vaiete positiivse lahendamise hetkel ja programmiperioodi lõpus vabanevad vahendid lõpetamata projektide ja loobujate arvelt. Püsihindaja pakkus lahenduseks tulevikus meetmeteülese reservi loomist ning viimases meetme taotlusvoorus teostada lisaks tavamääramistele ka tinglikke määramisi. Reservi loomine tagab rakendusasutusele piisava emotsionaalse toe minna oma otsuste kaitseks kohtusse. Tinglik määramine loob toetuse saajate reservi, kellel saab olema tõenäoliselt võimalus toetus saada kui vabaneb rahalisi vahendeid.

Investeeringute elluviimist analüüsiti ka põhiliste investeeringute gruppide lõikes. Selgus, et I taotlusvoorus olid edukamad investeeringute elluvijad need, kes investeerisid ehitustegevusse. III taotlusvoorus olid aga edukamad seadmete soetajad. Investeeringute mitte elluviimisel oleks rahaliselt väiksem risk seotud seadmete soetusega, mistõttu soovitab püsihindaja kaaluda viimases taotlusvoorus välistada ehitustegevus toetatavate tegevuste hulgas.

Investeeringu asukohast tulenevalt analüüsiti toetuse jagunemist maakondade ja klastrite lõikes. Toetust on taotletud ja määratud igasse maakonda, kuid kõige rohkem on taotletud ja saadud toetust Saare-, Tartu- ja Pärnumaal asuvatele investeeringutele. Klastripõhine analüüs tõi välja mõningase eelise maaliste valdade kasuks. Selle eelise säilitamiseks ja tugevdamiseks soovitame taotluste hindamisel kasutada muuhulgas klastripõhist jaotust.

Põhi- ja kõrvaltegevusala analüüs andis järgmised tulemused:

- 1) keskmiselt suuremat toetust taotlesid ettevõtjad, kelle kõrvaltegevusalaks oli majutuse ja toitlustuse tegevusala (jagu I), millele järgnes töötleva tööstuse tegevusala (jagu C);
- 2) taotluste arvult järgnes majutusele ja toitlustusele (jagu I) töötlev tööstus (jagu C), mille osakaal oli 20% taotluste arvust. Võrreldes IV taotlusvooriga (suurprojektid) on töötleva tööstuse osakaal vähenenud seitse protsendipunkti;

- 3) kõige rohkem taotlusi on rahastatud turismi (jagu I) ja töötleva tööstuse (jagu C) kõrvaltegevusaladel, mis on otseselt seotud taotluste suure arvuga nimetatud tegevusaladel;
- 4) keskmisest suurem oli toetuse saamise osatähtsus majutuse ja toitlustuse kõrvaltegevusalal (45%) ja spordi, vaba-aja kõrvaltegevusalal (38%) ning töötleva tööstuse kõrvaltegevusalal (37%).

Leiti, et väikeprojektide hindamissüsteem ei aita kaasa kõrvaltegevusalade proportsioonide muutumisele.

Meetme 3.1 rakendamise tulemusnäitajad on tõenäoliselt täidetavad, kui ei lisandu oluliselt ettevõtjaid, kes loobuvad investeeringute teostamisest.